

AALTENSE MUSEA

nr 1 * maart * 2015

de panne

IN DEZE UITGAVE

Ten geleide - Gerda Brethouwer	1
Organisatie	6
VVV	9
Markt 12	16
Oproep	21
Expositie	22
Wie zijn dat	28
Gastenboek	29
Interview met Resi Hengstermann	31
Column door Gerhard te Voortwis	34
Dialectverhaal	36
Agenda	39
Openingstijden	39

35e jaargang nummer 1 maart 2015

Lidmaatschap

De contributie voor het lidmaatschap van de Vereniging Aaltense Musea bedraagt minimaal € 15,- per kalenderjaar.

Omslagfoto

Bijlschrift foto: Scholieren uit Dortmund bij Stolperstein van o.a. Bertha Mathilde Levy. Zij vluchtte met haar ouders tijdens de oorlog uit Dortmund naar Nederland en werd vanaf dit adres, Hogestraat 55a, via Westerbork naar Sobibor gedeporteerd, waar zij op 11 juni 1943 werd vermoord.

Foto: Wim Hof

COLOFON

Aaltense Musea

- Markt 12- Euregionaal museum voor Vrijheid, Onderduik en Verzet.
- Aaltens Historisch museum (AHM)
- VVV-Agentschap Aalten

Post- en bezoekadres

Markt 14 - 7121 CS Aalten
Telefoon 0543 - 471797 - Fax 0543 - 471681
E-mail adres: info@aaltensemusea.nl
Website: www.aaltensemusea.nl
Website: www.markt12.nl
Website: www.vvvaalten.nl - Telefoon 0543 - 473052
Bankrekening: NL 36RABO0310503779
KVK 40120837

Redactieraad

Miep Geesink-Wisselink, Ab Hoefman
Adri Hogewoning, Henk Lensink
Thea Onnink-Stronks, Louis Veldhuis
Columnist: Gerhard te Voortwis
Striptekenaar: Ronald Peet
Opmaak: lammersDtp.nl, Aalten
De Panne verschijnt driemaal per jaar (ISSN 1384-7198)

Openingstijden

Zie pagina 39

Bestuur

Ton de Vries, voorzitter
Marjorie van Lith, secretaris
Frank Maarsingh, penningmeester
Gerrit Doornink, Ada Gussinklo, Herman Onnink,
Jon Temming, Ria Theissen, Yvonne Wikkerink

Ereleden

Tijme Bouwers, Evert Smilda

Directeur

Gerda Brethouwer

Vaste medewerkers

Diny Griffioen-Drenthel-secretariaat
José Mateman-Heinen-administratie
Karin Westerveld-Vöcking-facilitair

Stichting Vrienden

Wilma Winkelhorst-van Engeldorp Gastelaars, voorzitter
Anjo van Houten, secretaris
Rob Nieman, penningmeester
Gerrit Doornink, Geb Garretsen, Gerrit Rutgers

TEN GELEIDE

In Aalten vieren wij dat wij 70 jaar geleden bevrijd zijn. Er is sprake van een zeer groot aantal activiteiten waaruit blijkt dat het meer dan ooit leeft. Vanuit museum Markt 12 gedenken wij hen die voor onze vrijheid streden, de militairen die de kansloze oorlog met hun dood moesten bekopen. Maar ook besteden wij aandacht aan hen die terugkeerden. De oorlog bleef altijd pijnlijk voelbaar en de gruwelijke herinnering heeft hun leven bepaald. In het Theaterstuk *Bevrijding, waarvan ook weer?* op 30, 31 maart en 5 mei in De Pol gaat het vooral om het trekken van lessen uit de geschiedenis. In die periode brengen wij een nieuwe route uit, een onderduikroute. En zo zijn er nog tal van andere activiteiten die zeer de moeite waard zijn. In deze Panne leest u er meer over.

De flyer met alle activiteiten is bij onze VV verkrijgbaar. Hoewel de oorlog enerzijds geschiedenis is geworden, is deze anderzijds zeer zeker nog levend bij de opeenvolgende generaties in

onze gemeente en daarbuiten. Bovendien hebben wij te maken met de oorlogen van deze tijd.

Geschiedenis of toekomst

Als we naar de radio luisteren, het journaal kijken, de krant lezen dan merken we dat er nog steeds oorlogen zijn. Het afgelopen jaar was er nationaal verdriet vanwege de slachtoffers van de MH17. Er is sprake van groter nationalisme, xenofobie en toenemend antisemitisme. Tijdens de Nationale Holocaust Herdenking in Amsterdam en Kamp Westerbork werd daarover gesproken. Voor het

eerst sinds 1945 worden de synagogen in Europa bewaakt. We zijn er al lang van doordrongen dat oorlog geen ver van mijn bed show meer is.

Ingezonden brief Volkskrant

(17 januari 2015)

Mijn kleinzoon was donderdag voor het eerst naar huiswerkbegeleiding. Hij zit op school in Oud-Zuid en de huiswerkbegeleiding is in de Watergraafmeer. Hij moest aanschuiven bij drie jongens: één uit Somalië, één uit Turkije en één is een Nederlandse Marokkaan. Binnen enkele minuten meldt de Turkse jongen dat de aanslag op Charlie Hebdo door de Fransen in scène is gezet, antwoordt de Nederlands-Marokkaanse jongen dat de Twin Towers door de Amerikanen zelf zijn opgeblazen en doet de Somaliër een duit in het zakje door te melden dat Israël bezig is Jordanië en Syrië te bezetten. De leraar zegt dat hij dat een rare mening vindt en mijn kleinzoon verhuist verbijsterd naar een andere tafel. Op mijn vraag waarom hij niet heeft gereageerd, antwoordt hij dat hij hun mening eng vond en bang was dat ze gewelddadig zouden worden als hij ze tegensprak. Ik kon me daar iets bij voorstellen.

Op de radio vertelde een onderwijzeres dat ze dit soort meningen veelvuldig hoort in de klas en dat ze er zeker van is dat de kinderen daar niet zelf opkomen, maar dit thuis en in hun omgeving horen.

Over enkele jaren is deze mening gemeengoed geworden en staat er iemand op die roept dat de moslims het niet langer moeten pikken dat ze door de westerlingen in het algemeen en de joden in het bijzonder worden belazerd. En er is niemand die de

huiskamers en de klaslokalen in gaat om al die misleide moslimkinderen één voor één te vertellen dat ze geloven in verzonnen complotten.

Vandaag zei een hooggeplaatste Nederlander tegen mij dat hij het premier Netanyahu kwalijk nam dat hij de joden aanspoorde naar Israël te vertrekken. Ik zal deze vooraanstaande Nederlander laten weten dat als het aan mij ligt, wij joden, inclusief mijn kleinzoon, toch serieus moeten overwegen te vertrekken. Het gaat geen twintig jaar meer duren voor deze totaal misleide generatie zich op ons gaat wreken voor nooit door ons begane misdaden. Rosa van der Wieken-De Leeuw, Amsterdam

Dit willen wij toch niet?

Moeten kinderen gevaar lopen omdat ze anders zijn? Moeten journalisten bang zijn als zij berichten over gebeurtenissen? Als karikaturisten met hun leven worden bedreigd, denken wij dan dat zij dit aan zichzelf te wijten hebben? Nee toch! Inmiddels is wel duidelijk dat we niet buiten schot blijven, maar de vraag is wie het moet ontgelden en wat wij kunnen doen. Het levert veel stof tot discussie. Er wordt druk gespeculeerd over waar het nu om draait: vrijheid van meningsuiting, provocerend beledigen, angst en frustratie, discriminatie of bevoogding, generaliseren of juist separeren, de strijd der religies, het westen tegen het oosten, vreemdelingenhaat en racisme, antisemitisme en zionisme enzovoorts. Helaas is het zo dat de

verklaring ons niet gerust kan stellen en dat we eigenlijk ook niet kunnen overgaan tot de orde van de vreedzame dag.

Handen af van onze vrijheid.

Iedereen heeft de vrijheid te geloven in een god, meer goden of geen god. Dat is democratie. Wij stellen hoge prijs op onze vrijheid. Maar er komt in deze tijd een dreiging op ons pad, die ons noopt dat wij ons gaan uitspreken, niet als groep maar als persoon. Waar sta jij en wil je staan, voor wie wil je opkomen als er mensenrechten worden geschaad en een mensenleven niets meer waard blijkt te zijn?

Onze behoefte aan vrijheid en mensenrechten is vastgelegd in het eerste artikel van de grondwet. Allen die zich in Nederland bevinden worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan. We moeten elkaar scherp houden dat we die vrijheid verdedigen, voor onszelf, voor anderen, voor iedereen. We moeten herkennen als er aan die vrijheid en rechten wordt getornd, ongeacht door wie. We weten uit ervaring dat het geleidelijk kan gaan en hoe het dan verder kan gaan. We weten dat er in Nederland destijds maar weinigen echt fout waren, maar helaas waren er ook maar weinigen echt goed of echt moedig. De meesten lieten alles

gebeuren, volgzzaam en lijdzaam, misschien met het verstand en gevoel op nul.

Er is één wetmatigheid die vaststaat, en dat is, dat de mens niet heeft geleerd van de geschiedenis.

Herdenken: een mens is pas vergeten, als zijn of haar naam vergeten is

13 februari zijn 20 'Stolpersteine' geplaatst voor de huizen van waaruit Joodse bewoners van Aalten werden weggevoerd om vermoord te worden in kampen. Het programma was indrukwekkend;

de mensen werden allemaal persoonlijk herdacht met een persoonlijk 'In Memoriam', die ons herinnert aan elke naam. Opperrabbijn Binyomin Jacobs gaf in de synagoge een uiterst belangrijke boodschap mee. Hij wees op het verschil in lessen leren en het herdenken. Beide zijn belangrijk maar verschillen en vragen een

andere aandacht. "Als mijn collega dominee of pastoor op een begraafplaats komt en de lege plaatsen ziet, is hij blij....ik huil! Hoe mooi ware het geweest als zij die vergast werden ver van hun geboorteland en hun geboorteplaats hier in hun eigen vaderland begraven hadden mogen worden. Lieve mensen, het is geen geschiedenis, kijk wat er gebeurt. Het antisemitisme groeit. Geleidelijk, als een inflatie die niemand wakker schudt. Het is al haast normaal geworden en er wordt weinig aandacht aan besteed. Ik hoor het om me heen."

Het is een wetmatigheid dat de mens niet leert van de geschiedenis, maar de poging daartoe blijft belangrijk en het is voor

iedereen afzonderlijk een plicht daaraan bij te dragen!

Missie van museum Markt 12: educatie

In elke opvoeding en op alle scholen moet geleerd worden dat iedere vorm van discriminatie niet geduld wordt. Dat is ook wat wij uitdragen met onze musea. Nu onlangs de voorgestelde bezuinigingen op de musea vanuit de gemeente door alle fracties unaniem werden verworpen zijn wij des te meer in staat gesteld dit blijvend uit te dragen! De visie van de raadsfracties sterkt ons in het streven nog steviger deel te worden van de gemeenschap. Onze missie kan nog meer met die van anderen in de regio en in het land verbonden

worden. Wij streven er naar de kennis van onze gemeenschap vast te leggen, te delen en nieuwe verbanden te leggen. Het is ons doel te leren van de geschiedenis maar vooral ook te leren met elkaar in vrede en vrijheid te leven, en vooral zelf te denken.

De jeugd heeft de toekomst.

Lichtpuntje: bij de herdenking op 13 februari waren scholieren aanwezig. Vier leerlingen van Schaersvoorde boden een eerbetoon aan de vermoorde Joodse burgers van Aalten. Bij het pand Hogestraat 55a vertelden acht scholieren van 9 en 10 jaar oud uit Dortmund over het belang van gelijkwaardigheid ondanks de verschillen. Op hun school in Dortmund zat ook Bertha Mathilde Levy, voordat ze met haar ouders naar Nederland moest vluchten en op dit adres woonde ze toen ze werd afgevoerd. De kinderen vertelden trots dat er veel

nationaliteiten in hun klas zijn (de school telt er maar liefst 32!). Ze hebben Bertha en haar ouders een gezicht willen geven en daar ook een stukje van henzelf aan toegevoegd: de ogen van de één, de kleur van de ander. Heel zelfbewust en open vertelden ze erover. Ze bezochten museum Markt 12 en meenden dat hun tekeningen daar goed zouden passen. En dat klopt. We zullen het verhaal van Bertha en van deze kinderen een plek geven in de kamer van de Vrijheid!

De jeugd heeft de toekomst. Ik hoop van harte en vertrouw erop dat deze kinderen hun ontwapenende gevoel van rechtvaardigheid en gelijkheid kunnen vasthouden en doorgeven! ●

ORGANISATIE

OPROEP

Wij zijn op zoek naar bedrijfshulpverleners!

In de Arbeidsomstandighedenwet zijn verplichtingen vastgelegd voor bedrijven, organisaties en werknemers/vrijwilligers over veiligheid en gezondheid op het werk. In deze Wet wordt onder andere gesproken van het verlenen van deskundige bijstand op het gebied van bedrijfshulpverlening. Sinds 1994 is bedrijfshulpverlening in organisaties verplicht.

De taken van de bedrijfshulpverleners zijn o.a.:

- het verlenen van eerste hulp bij ongevallen;
- het beperken en het bestrijden van brand en het beperken van de gevolgen van ongevallen;
- het in noodsituaties alarmeren en evacueren van alle werknemers en andere personen in het bedrijf of de inrichting.

De BHV-organisatie van de Aaltense Musea heeft inmiddels een aantal gediplomeerde BHV-ers. Toch hopen we dat er nog een aantal mensen zijn die zich bij de BHV-ers willen aansluiten. Hiervoor dient men een dag een cursus te volgen en jaarlijks een herhalingscursus van een dag of dagdeel te volgen. Deze cursus wordt door de Aaltense Musea vergoed.

Aanmelden kan bij de balie t.a.v. Bennie Stronks (hoofd BHV) of Heleen Jansen (coördinator vrijwilligers). ●

Onderstaand volgt een verslag van Jo Kal hoe zij deze jaarlijkse herhalingsdag heeft beleefd:

BHV-CURSUS, LEREN MENSEN REDDEN, IS DAT LEUK?

Dit jaar lukte het me niet om de geplande cursusdag in het museum (met brandje blussen op het plein) te volgen, en reisde ik op enig moment naar Dinxperlo af om mijn BHV-diploma niet te laten verlopen. Ik belandde in een gemêleerde groep leergierigen. Of stiekeme pyromaantjes, maar net hoe je zo'n dag wilt bekijken. Want hoe je het went of keert, fikke stoken en blussen lijkt, gezien de reacties en alertheid van de mensen, het meest aardige onderdeel. Of in ieder geval het meest spectaculair om te oefenen.

In de ochtend werden we bezig gehouden met koffie en koek, informatie over hoe een reanimatie gaat, en dat alles doorspekt met praktijkverhalen. Er was meer dan genoeg tijd en ruimte voor vragen, het uitwisselen van ervaringen en praten over de risico's in jouw bedrijf. Vervolgens was het tijd om iemand eens echt te gaan redden. Want daar gaat het uiteindelijk om. Een mooie pop, een AED (een draagbaar apparaat dat via gesproken opdrachten helpt bij reanimatie), doekjes alcohol voor de hygiëne en directe en goede begeleiding zorgen ervoor dat je tijdens het oefenen het idee krijgt dat het 'om het echie' gaat. Mijn indruk van dit gedeelte: goed, degelijk, goede instructies. Moet je er al wat voor weten? Nee. Is het moeilijk? Nee. Is het leerzaam? Ja!

Na de lunch kwam het brandje blussen aan de orde. Vooraf gegaan door een gesprek over mogelijke oorzaken, over welke soorten brand, risicofactoren binnen je bedrijf, welke blusmiddelen er zijn en op welk moment in te zetten. Wat doe je als er brand uitbreekt. In welke volgorde, wat heeft wanneer prioriteit. Ga je eerst blussen, of juist evacueren, wanneer en hoe waarschuwen je de brandweer. Hoe gaat dat binnen jouw bedrijf? Welke ruimtes of gebouwen zijn er, wie kun je inschakelen om te helpen? ●

Na alles rustig met elkaar doorgesproken te hebben volgt dan het beloofde brandje blussen.

Eerst moesten we nog iemand uit de rook redden, hetgeen erg aarzelend ging. Hoe gaat dat, is het niet te warm, wanneer stop je, ook al weet je dat er nog iemand binnen is. Doordrenkt met de woorden 'eerst denken aan je eigen veiligheid, altijd. Nooit alleen gaan' mochten we dan eindelijk buiten aan de slag. Serieus en ook met humor en afstand (je wilt niet echt in de fik) werden er verschillende soorten brand geblust. Geheel volgens instructies. Moet je er al wat voor weten? Niet echt. Is het moeilijk? Na instructie niet meer. Is het leerzaam? Zeker!

Het tweede deel van de middag mochten we oefenen met verband. Elkaar wat inpakken en instructie over welk verband

je wanneer gebruikt. Brandwonden, verstuikingen, schaafwonden, alles kwam ter sprake, met genoeg ruimte voor vragen. Al met al: een hele leerzame dag.

Tot slot het antwoord op de titel: Als het erop aankomt is mensenredden niet 'leuk', maar altijd beter dan onkundig zijn en daardoor niets (of zomaar iets, met alle gevaren vandien) kunnen doen...

We zijn binnen het museum met een (te) kleine groep BHV-ers waardoor er niet altijd iemand van ons aanwezig is. Geef je op, aankomend najaar is er weer een mogelijkheid, je doet er goed aan. ●

VVV

December 2014

Veel kinderen hebben hun schoen gezet en kwamen Sinterklaas ook dit jaar weer wakker maken in het museum. Zo langzamerhand is dit toch wel een erg leuke traditie aan het worden! Een aantal kinderen leverden hun kleurplaat in die was uitgegeven ter gelegenheid van '10 jaar Markt 12'. Dit leverde Anne en Giel een fraaie prijs op die ze vol trots in ontvangst namen.

Tijdens de adventsmarkt kon men bij onze stand de vraag beantwoorden: 'Wanneer is het VVV agentschap in het gebouw van de Aaltense Musea gekomen'. Het juiste antwoord is: 2011.

De prijswinnaars, M. Geesink, J. van Herksen en J. Hordijk kregen daarvoor een prijsje uitgereikt.

In deze maand zijn er ook weer veel VVV bonnen verkocht, fraai ingepakt in onze 'huisgemaakte' verpakkingen.

Ook de winkel werd druk bezocht, veel mensen vinden gelukkig de weg naar de vele streekproducten die bij ons verkrijgbaar zijn.

Eind van de maand stonden we met een stand op de Vrijetijdsmarkt bij Obelink. Samen met Winterswijk, Bredevoort en Dinxperlo. Deze markt werd druk bezocht. Ook de mooie kraam werkte in ons voordeel! Een van de medewerkers had zo enthousiast verteld over onze Musea dat die bezoekers al snel voor de balie stonden voor een bezoek!

2015 Een nieuw VVV jaar!

Een nieuw VVV jaar, met enthousiaste initiatieven, verrassende ideeën, prachtige nieuwe routes. Een paar van die routes brengen we graag onder uw aandacht.

Wandelnetwerk Achterhoek

Eind december is begonnen met de aanleg van een gemarkeerd wandelnetwerk in de Achterhoek.

U heeft misschien al wat paaltjes gezien. Vanaf het voorjaar kan via een wandelkeuzesysteem van ruim 3000 km. en 150 startlocaties worden gewandeld. Men verwacht dat, na de succesvolle introductie van het fietsknooppuntensysteem, dit netwerk een belangrijke bijdrage levert aan het op de kaart zetten van de Achterhoek als wandelregio. Naast de fysieke bewegwijzering, zal het netwerk ook digitaal worden ontsloten en worden

4 deelwandelkaarten gemaakt voor de gehele Achterhoek.

Schaarsbeekpad. circa 8 km.

Een wandeling langs de Slingeplas, door het Groote Goor, door het Kloosterbos en over een retentiedijk. De wandeling gaat voor een klein deel over gebaande wegen maar grotendeels langs oevers, een ongemakkelijk bospad, tussen schapen, en over een paar boerenhekken.

Bij regen is waterdicht schoeisel aan te bevelen. Op twee plekken voert de route over gronden waarop de boerderijregeling van toepassing is. Die gedeelten zijn verboden voor honden.

De route (inclusief gedetailleerd routekaartje) is voor 1 euro te koop bij het VVV kantoor.

Grenzeloos Genieten, wandelen rondom Aalten

Met deze twee gemarkeerde routes wandelt u door het prachtige coulisselandschap van de Haart, een bosrijk buurtschap.

Route 1: Beestmanroute, circa 7 km.
Startpunt: 't Olde Pietepol, Liefersdijk 4, Aalten.

Route 2: Loohuisroute, circa 4.3 km.
Startpunt: parkeerplaats Schepersveld, Loohuisweg 5, Aalten.

Uiteraard zijn deze routes ook bij ons te koop, samen voor € 0.95.

Mocht u toch liever voor een andere wandeling kiezen, loop rustig binnen en bekijk de wandel- en fietsroutes.

De streekwinkel in ons museum

In de hal van de Aaltense Musea / VVV bevindt zich een winkel waar allerlei leuke cadeautjes te koop zijn. Het assortiment wordt regelmatig aangevuld met nieuwe artikelen en omvat allerlei soorten streekproducten, culturele producten en boeken. U kunt bij ons terecht voor onder andere Achterhoekse wijnen, Museumwijn, Achterhoekse jams, siropen en koekjes. Sinds kort hebben wij een nieuw product in ons assortiment: likorette van de Witte Lelie, in de smaken sinaasappel en koffie. Er staan ook leuk gevulde flessen en pakken met mixen voor het maken van een lekker krentenweggetje, feestkoekjes en brood. Nieuw in dit assortiment is een cakemix voor mannen! Wij werken al enige tijd samen met het Textielmuseum in Bocholt. Zij hebben speciaal voor onze winkel een nieuwe theedoek geweven met daarin de tekst Aalten – Achterhoek; een sieraad voor in de keuken.

We verkopen ook mooi gekleurde zijden sjaals, geweven opbergbuidels en geurzakjes, fraaie 3D knopen, die ook als halssieraad te gebruiken zijn, diverse klompenartikelen, een boekje over Opa en Oma Pluis in het Achterhoeks, streektaalwenskaarten en diverse artikelen van Plint met gedichten erop, zoals mokken, glaswerk, memoblokjes en verjaardagskalenders. Desgewenst worden de producten feestelijk ingepakt. Wij kunnen ook een bijzonder cadeau voor u samenstellen door één of meer streekproducten te combineren met diverse routes, kaarten en natuurlijk VVV bonnen.

Bent u op zoek naar een leuk cadeau? Kom gerust eens aan. U bent van harte welkom! ●

VVV REGIONAAL

DOOR MEIKE PROLLIUS

Op pad met je smartphone

Sinds kort kun je de gemeente Aalten op een wel hele bijzondere manier verkennen: met je smartphone of tablet! Interessante anekdotes, filmpjes foto's en leuke tips voor onderweg maken de routes tot een belevenis. Historische bezienswaardigheden komen tot leven én de natuur heel dichtbij. De routes zijn voorzien van navigatie, een kaart is dus overbodig. Ook wordt de toerist onderweg geattendeerd op leuke karakteristieke horeca- en logeeradresjes in de buurt waar je de Achterhoekse gastvrijheid kunt ervaren. De drie routes die je door middel van de smartphone app kunt gaan lopen, zijn gebaseerd op de Gängeskes route in Aalten, de Vestingstadroute Bredevoort en GrenzenLos wandelen in Dinxperlo. Naast de digitale versie zijn deze routes ook nog steeds op de traditionele manier, door middel van een volledig beschreven route en/of met een gids te wandelen.

Routeboekjes 'Routes in de Achterhoek'

De digitale routes zijn in de vorm van een routeboekje verkrijgbaar bij de VVV in Aalten, Bredevoort en Dinxperlo. Hierin staat een korte omschrijving van de routes. Om de routes te kunnen lopen download je de gratis AbelLife app in de Google Play of Apple store en activeer je de vouchercode

die je voorin het routeboekje vindt. Hiermee download je de digitale routes op je mobiele telefoon of tablet. Bij de aanschaf van het routeboekje (€ 5,49) koop je dus direct 3 digitale routes.

De routes zijn ook zonder het routeboekje (als bundel) voor € 2,69 te koop via de AbelLife app. Naast de drie routes in de gemeente Aalten worden er in de gehele Achterhoek routes gedigitaliseerd en komt er per Achterhoekse gemeente één routeboekje uit. Met de inkomsten die voortkomen uit de verkoop van de routeboekjes worden in de toekomst meer routes gedigitaliseerd. Door gebruik te maken van moderne voorzieningen zoals de smartphone gaat het toerisme in de Achterhoek mee met de tijd en maakt het de regio nóg aantrekkelijker voor jong

en oud en zal met name gezinnen met kinderen aanspreken.

Bevrijdingsroutes

Ook digitaal beschikbaar zijn 11 bevrijdingsroutes waarvan er twee door de gemeente Aalten lopen. De routes leiden de toeristen langs locaties waar zich in de Tweede Wereldoorlog bijzondere verhalen hebben afgespeeld. De 11 bevrijdingsroutes zijn gebundeld in het routeboekje 'Bevrijdingsroutes langs indrukwekkende verhalen'. De bevrijdingsroutes borduren voort op de Internationale Liberation Route. Op deze Europese herdenkingsroute zijn luisterplekken gemaakt waar de verhalen van oorlog en bevrijding worden verteld. Kijk op www.bevrijdingsroutes.nl voor meer informatie.

Onderduikroute

Op 27 maart wordt de Onderduikroute gepresenteerd. Deze route is samengesteld door een werkgroep en voert langs belangrijke plekken uit de oorlogstijd in Aalten en Dinxperlo, plus enkele buurtschappen. De onderduikroute geeft oude en nieuwe verhalen over de oorlog als opmaat voor vier routes in Aalten. ●

Schuilhol bij familie van Eerden, Barlo.

NIEUWE AANWINSTEN

Gedurende de laatste maanden van 2014 hebben de Aaltense Musea een aantal bijzonder schenkingen gekregen.

Apothekerskast van dr. W.H. Papiermole

Op vrijdag 20 juni 2014 overleed dokter Willem Papiermole op 91 jarige leeftijd. Uit zijn nalatenschap hebben wij zijn complete apothekerskast geschonken gekregen. Deze is te bewonderen in de Marktkamer van Markt 14.

Voor degene die cliënt waren bij dokter Papiermole zal deze kast bekend zijn, het is een kast die veel heeft meegemaakt.

Dokter S. Bijlsma was de 1e huisarts in Bredevoort (1947-1953) en heeft door een Bredevoortse meubelmaker deze apothekersopstand laten maken. W.H. Papiermole volgt op 1 juli 1953 huisarts

Bijlsma op en neemt zijn huisartsenpraktijk met apotheek over.

Op 1 april 1986 beëindigt dokter Papiermole zijn praktijk. De apotheek wordt overgenomen door Apotheek Engelbregt aan de Bredevoortsestraatweg in Aalten. De apothekerskast blijft in bezit van dokter Papiermole en na zijn overlijden is deze geschonken aan de Aaltense Musea. Heeft u nog bijzondere verhalen die wij bij de kast kunnen vertellen, dan zijn die van harte welkom.

Dokter Papiermole met assistente aan het werk

Kast op zijn huidige plek, in de Marktkamer

'Een korrel verloren tijd'

Via de Stichting Vrienden van de Aaltense Synagoge schonk kunstenares Jenna Tas haar expositie 'Een korrel verloren tijd'.

Deze expositie bestaat uit 12 zogeheten 'Rubblings' van de 12 grafstenen op de Joodse begraafplaats in Bredevoort. Een rubbing ontstaat door een doek over een object – in dit geval een grafsteen – te spannen en deze met waskrijt te bewerken. Verder bestaat de expositie uit een aantal foto's,

verhalen en gedichten. Er wordt een expositie voor de rubblings voorbereid. Jenna Tas werd in 1933 in Amsterdam geboren in een half joods gezin. Haar betrokkenheid met het joodse volk is dan ook niet verwonderlijk en is terug te zien in de thematiek van haar werk. Jenna is een laatbloeiër. In 1979 voltooide zij de lerarenopleiding 'beeldende vakken.' Hierna was zij werkzaam als docent in het kunstvakonderwijs en daarnaast ontwikkelde zij zich als kunstenares. ●

De steen wordt bekleed met een doek van damast.

Hierna wordt de doek bewerkt met waskrijt en zo ontstaat de rubbing.

MARKT 12

ONTSTAAN MARKT 12 MUSEUM IN AALTEN

3 december 2015 is het 10-jarig jubileum gevierd van het Onderduikmuseum Markt 12 in Aalten. Een museum met een bijzonder concept waarin de geschiedenis van het gebouw de basis vormt. Beleving en betekenis staat er centraal en de bezoekers, van jong tot oud, kunnen zelf op onderzoek naar de verborgen verhalen van de bewoners en de gemeenschap van Aalten tijdens de oorlog. Scholen uit Duitsland en Nederland komen graag voor de educatieve programma's van het museum. Het concept van 'verhalen vertellen' was baanbrekend in 2004. Het werkt nog steeds gezien de reactie van de bezoekers, die in grote getale de weg naar Markt 12 weten te vinden. Steevast is men verrast en komen er verhalen los. Juist de verhalen die aanzetten tot eigen bespiegelingen over posities waar men in terecht kwam en de keuzes die men al dan niet kon of moest maken. Hoe is dit bijzondere museum opgezet en wie waren daarbij betrokken? We gaan terug naar de ontstaansgeschiedenis.

Educatie centraal

Eind jaren negentig vorige eeuw bestonden er in Aalten al plannen om het pand naast museum Frerikshuus te kopen van de gemeente, om er een museum over verzet en onderduik in de Achterhoek te vestigen. In 2001 keurde de euregio Enschede-Gronau de projectaanvraag Interreg IIIA-project 'Vreemdelingenhaat/racisme- verleden en toekomst' goed.

De gemeente Aalten was de officiële aanvrager van een grensoverschrijdend expositieconcept met speciale aandacht voor scholen. De overlegstructuur bestond uit de SUM (de Stuurgroep Uitbreiding Museum), die de supervisie had over de

nieuwbouw, restauratie en totale inrichting en educatie van de Aaltense Musea.

Men kwam bijeen in het Gemeentehuis te Aalten, onder leiding van burgemeester Bouwers. De Vereniging van Aaltense Musea ging onder leiding van Ben Boersema (Gelders Erfgoed in Zutphen) aan de slag met het educatieve gedeelte van het museum, dat de naam Markt 12 kreeg. Het projectteam bestond tot juni 2004 uit Ben Boersema, Anne Peil (Münster) en Peggy de Wit-Valke (Heelsum). Deze laatste werd vanaf september 2003 vervangen en daarna opgevolgd door Femke Akerboom (Amsterdam/Nijmegen), die net als Anne

Van links naar rechts: Ben Boersema, Eric Heuvel (tekenaar van 'De schuilhoek'), Femke Akerboom en Anne Avenarius.

Peil later in dienst genomen werd door de Vereniging Aaltense Musea.

Euregionale samenwerking

Gedurende vier jaren werd er samengewerkt met ruim 40 instituten, samenwerkingsverbanden, organisaties en bedrijven. In de projectgroep Educatie Markt 12 waren vanuit het onderwijs vertegenwoordigd het Schulamt für den Kreis Borken, Amt für Kultur und Öffentlichkeitsarbeit, Kreis Borken, Landschaftsverband Westfalen-Lippe (Abteilung 70 Kulturpflege) te Münster, Volkshochschule Borken en het middelbaar en lager onderwijs in de Achterhoek. Ook werd samengewerkt

met de Lernwerkstatt te Bocholt. Wat betreft het concept en uitvoering werd samengewerkt met Bureau Marcelwoutersontwerpers te Eindhoven (interactief ontwerp inrichting), Frappant Aalten (website en grafisch ontwerp), de Stichting Gelders Erfgoed in Zutphen en de Anne Frank Stichting te Amsterdam. Verder werd samengewerkt met het Anne Frank Zentrum in Berlijn, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) in Amsterdam. Lokaal waren banden met de synagogen in Aalten en Winterswijk en de Stichting Vrienden van Kolle Kaal.

Openingen en vervolg

De opening van de nieuwe Aaltense Musea, door de Regierungpräsident van Münster en de Commissaris van de Koningin in Gelderland, vond plaats op 3 december 2004. Ruim 300 genodigden uit Duitsland en Nederland waren aanwezig. Ook kwam het tweetalige stripboek 'Das Versteck/ De Schuilhoek' uit. De eerste exemplaren werden op feestelijke wijze aangeboden aan de Euregio-Ratspräsident Dr. Cyprian en de Aaltense burgemeester Bouwers.

Diverse organisaties vanuit het Duitse en Nederlandse onderwijs werkten samen met het Educatief Team Markt 12 in het ontwikkelen en testen van de educatieve programma's. Voor de maand april 2005 waren in totaal 28 schoolgroepen gepland, zowel Duitse als Nederlandse, die de verschillende educatieve programma's hebben uitgetest. Vanaf september 2005 konden alle bezoekende scholen er gebruik van maken. In de maand april werd begonnen met een publieksonderzoek onder de bezoekende scholen, vanaf mei 2005 werden ook andere publieksgroepen geënquêteerd.

Het publieksonderzoek werd opgezet door Stans Seignette, in het kader van een stage van de Reinwardt Academie te Amsterdam, de belangrijkste opleiding voor museumstudies in Nederland. Tot slot is het project in de praktijk ook inhoudelijk voltooid volgens het in 2001 ingediende projectplan.

Aan de verwachtingen is ruimschoots voldaan, steeds in goed overleg met de vertegenwoordigers van de euregio, met name de heer A. Jaegers.

Grote dank gaat uit naar de euregio en overige co-financiers die dit bijzondere grensoverschrijdende project in Aalten mogelijk gemaakt hebben. Naast de eindverantwoordelijkheid van de gemeente Aalten is het natuurlijk vooral de Vereniging Aaltense Musea, in al haar geledingen, die samen met het projectteam Markt 12 zo'n stevige basis hebben gelegd voor dit bijzondere museum in Aalten. ●

Bron: Verslag Ontstaansgeschiedenis, 4 februari 2015 door Ben Boersema.

BEVRIJDING! WAARVAN OOK ALWEER

DOOR HUUG HAYTINK

In de vorige uitgave van De Panne hebt u al iets kunnen lezen over de theaterproductie die Markt 12 wil laten zien ter gelegenheid van 70 jaar bevrijding. De titel is gekozen omdat we bij de rondleidingen in museum Markt 12 steeds weer merken dat mensen zich, heel begrijpelijk, slecht een voorstelling kunnen maken van gebeurtenissen tijdens de bezetting en de gevolgen voor de bevolking. Je kunt je dan afvragen wat 'bevrijding' betekent voor veel mensen.

Ook voor mij en anderen die de oorlog niet hebben meegemaakt. De ondertitel luidt: om u een indruk te geven en u onder de indruk te brengen. 'Een indruk geven' betekent niet het aanbrengen van een chronologische volgorde of het letterlijk volgen van gebeurtenissen of handelingen. Met 'onder de indruk brengen' proberen we de bezoeker een beetje te laten voelen hoe leven in bezettingstijd kan zijn geweest.

Hoe willen we dat doen? Door met behulp van foto's, films, interviews met mensen 'die er bij waren', zang, muziek en spel in korte tijd een aantal elementen van de bezettingstijd te laten zien. Hoe ging men toen met elkaar om. Hoe was het vertrouwen in de ander. Hoe reageerden de kerken, en voor welke keuzes stond men toen?

We willen u de neergang van de Joodse

familie laten meemaken, activiteiten van verzetsmensen, de NSB-er die met Volk en Vaderland loopt te leuren naast de verspreiding van illegale krantjes. De beperkingen zowel als de gevaren van geallieerde kant. Inkwartiering en evacuatie en de afwezigheid van openbare informatie door het inleveren van de radio's. De afgedwongen tewerkstelling.

Het stuk begint voor de oorlog met een vredig Nederland en een iets minder vredig Duitsland. Via mobilisatie en inval gaan we naar het leven in bezettingstijd. Steeds meer neemt de druk op de bevolking toe, tot de bevrijding en de reactie hierop van bevolking, overheid en kerk. Als we de bevrijdingsoptocht in Aalten

hebben meegemaakt zal, na de pauze een bevrijdingsconcert worden gegeven door de Christelijke Muziekvereniging De Eendracht.

Misschien zullen we ontdekken dat er toen situaties waren die we nu ook nog herkennen. Lopen verleden en heden erg uiteen of juist niet?

Aanvang voorstellingen in De Pol: 19.30 uur.

Kaartverkoop bij de VVV, boekhandel Messink & Prinsen en Meneer Kees.

Toegangsprijzen: in de voorverkoop kost een kaartje € 10,- voor volwassenen en € 7,- voor kinderen t/m 17 jaar.

Aan de zaal kosten alle kaarten € 15,-.

Zie ook www.aaltensemusea.nl ●

BEVRIJDING!

Waarvan ook alweer?

Theaterproductie van museum Markt 12

MMV CMV de Eendracht
Koor Multiple Voice
Thalia
Jong Gelre e.v.a.

markt 12 museum
aalten

De Pol Maandag 30 maart
Dinsdag 31 maart
Dinsdag 5 mei
Aanvang 19.30 uur

Voorverkoop VVV, Meneer Kees en
Messink & Prinsen tot 28 maart
Volwassenen € 10,- tot 18 jr € 7,-
Kaarten aan de zaal € 15,-

www.aaltensemusea.nl

T 0543 471797

OPROEP

JAN VAN DE ROESSE, ALIAS JAN
KLINKENBERG OFTEWEL IVY PHILIPS.

DOOR GERHARD TE VOORTWIS

Ivy Philips is 15 jaar oud, als hij in april 1943 onderduikt in de Achterhoek. Eerst verblijft hij een paar weken in Vorden bij familie Tonnet. Maar verderop in de Achterhoek is het rustiger volgens zijn vriendje Frits Cohen, die hemt komt halen om in Lintelo onder te duiken.

Via kleermaker Houwer, de Dames Jolink in Varsseveld en de slachter Lammers in Lintelo, komt hij eind april 1943 bij de familie Hengeveld op de Kleine Fökkert terecht, ook in Lintelo. Boer Houwers uit Lintelo verzorgt zijn onderduikplek.

Na een paar maanden kan Ivy echter niet langer op De Kleine Fökkert blijven. Meteen wordt er, medio juli 1943, een plek voor hem gevonden in De Heurne (Dinxperlo) op de Nieuwe Roesse aan de Apenhorsterweg. Daar woont de familie Groot-Nibbelink-Harmeling. Deels verblijft hij ook bij de burens, de familie Kwerreveld van De Kiewiet. Daar zal hij ook de bevrijding meemaken.

Ivy is Joods, net als Frits Cohen, maar beiden geven zich vanaf het begin van hun onderduik uit als niet-Joods, als studenten die niet naar Duitsland willen gaan werken

en daarom onderduiken. Ze denken zo meer kans te hebben. Ivy gebruikt de naam Jan Klinkenberg. In de Heurne en omgeving kennen ze Ivy vooral als Jan van de Roesse. Hij kerkt regelmatig: op de Keurhorst (toen Gereformeerde kerk), maar ook in de Hervormde kapel op Sinderen en de Hervormde Kerk in Varsseveld. Hij doet ook mee aan boerderijkerkdiensten voor onderduikers, waar hij zelfs wel 's een Bijbelbespreking doet.

Ivy, nu 87 jaar oud, is samen met Onderduikmuseum Markt 12, op zoek naar mensen die hem in de oorlogsperiode direct of indirect kenden. Wij nodigen iedereen uit die Jan van de Roesse of Jan Klinkenberg in de periode 1943-1945 gekend heeft of hem zich herinnert, of verhalen over hem of de onderduikplek hoorde, contact op te nemen met Aaltense Musea, Gerhard te Voortwis, info@aaltensemusea.nl, of zijn of haar telefoonnummer door te geven aan het Museum, tel. 0543-471797. ●

EXPOSITIE

DOOR WIM RHEBERGEN

'VOOR VRIJ AALTEN'

Inleiding

Vanaf september 2014 viert Nederland de 70ste verjaardag van de bevrijding. Het herwinnen van de vrijheid destijds eist met recht veel aandacht op. De recentelijke gebeurtenissen in de wereld bewijzen nog maar eens dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. Op 10 mei 2015 gedenken wij dat ons land 75 jaar geleden van zijn vrijheid werd beroofd. De Nederlandse neutraliteitspolitiek wordt volkomen genegeerd als Duitse troepen op 10 mei 1940 de grens massaal overschrijden. De Tweede Wereldoorlog is in Nederland een feit.

Mobilisatie

De regering besluit dat de Vesting Holland, het economisch en politiek belangrijkste gebied in Nederland, moet worden verdedigd. Een aantal verdedigingslinies, waaronder de Grebbelinie, moet voorkomen dat dit gebied wordt ingenomen. De dienstplichtige Nederlandse soldaten worden eind augustus 1939 tijdens de algemene mobilisatie opgeroepen zich bij hun legeronderdeel te melden. Door bezuinigingen in de jaren voorafgaande aan de oorlog, zijn de militairen slecht geoefend en uitgerust met veelal sterk verouderde wapens.

Onder hen bevinden zich tientallen Aaltenaren waarvan de meesten worden ingedeeld bij de drie bataljons van het 8ste Regiment Infanterie dat de Grebbeberg

moet verdedigen. Aanvankelijk blijken de Nederlandse militairen veeleer als bouwvakkers dan als soldaten ingezet te worden. Verdedigingswerken moeten nog worden gebouwd en gevechtsklaar worden gemaakt. Door de strenge winter van 1939-1940 en gebrek aan munitie blijven serieuze legeroefeningen uit. Het gebied aan de voet van de Grebbeberg tussen Wageningen en Rhenen ligt te hoog en kan daarom niet onder water worden gezet. Omdat de staat van beleg nog niet is afgekondigd verkrijgen als toerist verkleedde Duitse officieren een vrij nauwkeurig beeld van de Nederlandse stellingen.

Oorlog en krijgsgevangenschap

Begin mei wordt een toename van militaire

activiteiten opgemerkt aan de grens met Duitsland. Verloven worden herhaaldelijk ingetrokken maar met een serieuze aanval op Nederlands grondgebied wordt nog steeds geen rekening gehouden. Maar in de vroege ochtend van 10 mei 1940 vliegen Duitse vliegtuigen in westelijke richting over het land. Overal overschrijden

Bernard Averteeg is pas 18 jaar als hij wordt opgeroepen voor de mobilisatie in 1939. Hij is tamboer-hoornblazer en vertrekt op 10 mei 1940 naar Rotterdam waar hij het bombardement op 14 mei meemaakt. Averteeg moet in juni 1943 onderduiken. Hij is nu 94 jaar oud.

Duitse troepen de grens met Nederland. Reeds aan het einde van de dag bereiken de Duitsers Wageningen.

De dagen erna voeren de Nederlandse militairen op de Grebbeberg een ongelijke strijd tegen een oppermachtige vijand. Vanuit loopgraven, schuttersputjes en kazematten bieden ze wanhopig maar dapper tegenstand. De Duitsers prijzen de Nederlandse soldaten om hun moed en noemen de Grebbeberg met ontzag 'Der Teufelsberg'. Maar op 13 mei moeten de Nederlandse soldaten zich toch gewonnen geven; de Grebbeberg is gevallen. Op 14 mei bombarderen Duitse vliegtuigen de binnenstad van Rotterdam waarna Nederland capituleert. Op en rond de Grebbeberg sneuvelen meer dan 400 Nederlandse militairen waaronder 7 Aaltenaren.

Zij krijgen hun laatste rustplaats op het voormalige slagveld, het Militair Ereveld Grebbeberg dat nu in totaal ruim 800 Nederlandse graven telt. De meeste Aaltense soldaten overleven de strijd en komen in krijgsgevangenschap terecht. Ze worden overgebracht naar verschillende Duitse kampen zoals Neubrandenburg en Luckenwalde. In juni 1940 mogen de Nederlanders weer naar huis.

Trauma en verdriet

De militairen die terugkeren bij hun familie praten niet of nauwelijks over hun oorlogservaringen en pakken hun leven zo goed en zo kwaad als het kan weer op.

Ze kunnen niet uitleggen wat ze hebben meegemaakt. De angst en onzekerheid, de onmacht en confrontatie met doden en gewonden en de vernedering van de capitulatie. De overgang van een normale

Jan Lohuis vecht als 19-jarige soldaat op de Grebbeberg. Bij de overgave raakt hij nog gewond. Na krijgsgevangenschap keert hij in juni 1940 terug naar Aalten. Lohuis is nu 94 jaar oud.

gezinssituatie naar de confrontatie met geweld en oorlogsdreiging is met name voor de onervaren dienstplichtigen intens groot. Ook het moreel is aangetast door stress en uitputting als gevolg van honger, dorst en gebrek aan slaap. Dit alles bemoeilijkt de acceptatie en verwerking van oorlogsleed. De soldaten zijn vaak ook tevergeefs op zoek naar een luisterend oor.

Tegenwoordig kunnen militairen van de krijgsmacht, die vanuit de inzetgebieden terugkeren van hun missie, een beroep doen op professionele zorgverlening. In 1940 is er slechts de hoogstnoodzakelijke lichamelijke hulp. Ook de nabestaanden van de gesneuvelden spreken weinig over hun verlies. Er is geen tijd voor bezinning; het gezinsleven en werk eisen alle aandacht op. In 1943 worden de dienstplichtigen opgeroepen zich te melden bij de bezetter maar velen gaan onderduiken of melden zich bij het plaatselijke verzet.

Verwerking oorlogsleed na 1945

Na de bevrijding heeft in Nederland de wederopbouw prioriteit. Er is gebrek aan van alles en de samenleving als geheel staat centraal. Er is geen tijd voor de verwerking van trauma's van de oud-strijders en het verdriet van de nabestaanden. Dit verandert geleidelijk in de jaren zestig onder invloed van de media maar het duurt nog tot de jaren tachtig voordat de oorlogstrauma's echt worden erkend. Pas dan komt de professionele hulpverlening op gang. Desondanks blijft het moeilijk de trauma's

uit te bannen, mede omdat zowel de oud-strijders als nabestaanden hun psychische problemen terzijde schuiven. Pas op latere leeftijd wordt vaker over de emotionele ervaringen gesproken. Ontmoetingen met lotgenoten tijdens herdenkingen, onthulling van gedenktekens en reünies vormen belangrijke gelegenheden om gevoelens met elkaar te delen. Maar nog steeds zijn er in 2015 veteranen die hun ervaringen uit de meidagen van 1940 niet hebben verwerkt.

Expositie

Het is belangrijk dat de huidige generatie Aaltenaren kennis neemt van wat er in mei 1940 is gebeurd en dat men weet onder welke omstandigheden hun voormalige dorpsgenoten voor de vrijheid hebben gevochten. De expositie 'Vechten voor Aalten' brengt zowel de gesneuvelde Aaltenaren als ook een aantal overlevenden van 'mei 1940' voor het voetlicht. Er wordt aandacht geschonken aan hun rol tijdens de mobilisatie, de strijd op het slagveld en de bezetting. Ook wordt ingegaan op de verwerking van de oorlogstrauma's van de veteranen en het verdriet in de families.

Door middel van tekst, voorwerpen, unieke foto's en documenten wordt een beeld geschetst van de strijd aan de Grebbelinie in mei 1940.

De op de Grebbeberg en elders gesneuvelde Nederlandse soldaten én de veteranen die de ongelijke strijd hebben overleefd, verdienen onze grote dankbaarheid en respect. Voor altijd! ●

Er was vrijdagmiddag 27 februari j.l. veel belangstelling tijdens de opening van de expositie 'Voor Vrij Aalten'.

Vele families van Aaltense militairen uit de mobilisatie en de eerste oorlogsdagen waren aanwezig en bekeken later de expositie. Een kleine foto-impressie ●

Samensteller Wim Rhebergen

Spreker burgemeester Bert Berghoef

*Van links naar rechts: Gerda Brethouwer, Bert Berghoef en Bernard Averstee.
De beide heren verrichtten samen de opening...*

Het was dringen in de expositieruimte

WIE ZIJN DIT?

Op onze vraag wie ons de namen van deze kinderen kon vertellen, is helaas geen reactie gekomen.

Hieronder een nieuwe vraag voor u:

WIE KAN ONS MEER VERTELLEN OVER DIT PASSIEKRUIS?

Tijdens een rondgang door museum stuitte we op een prachtig Passiekruis.

Op het oude archiefkaartje ziet u de bestaande informatie.

Dat is niet veel.

Maar wie weet, kent u het adres van het huis of boerderij waar dit Passiekruis gehangen heeft of kent u een verhaal dat over een Passiekruis gaat.

Graag willen we dat, speciaal in deze passietijd, van u horen!

Mail s.v.p. naar theaonnink@upcmail.nl of geef uw verhaal af aan de balie in ons museum. ●

Kruis, met op de uiteinden 3 bourgondische lelies.
In het midden een schild met hoofd van Jezus.
Daarboven een krul met " inri ". Geheel bespijkerd
met hamer, speer, lantaarn, karwats, tang, zweep,
trap enz.

GASTENBOEK

30-12-2014

Wat een prachtig en indrukwekkend museum! Het oorlogsmuseum is aangrijpend en ontroerend. De waanzin en de zinloosheid komen naar voren in de getuigenissen, maar gelukkig ook de hoop en de kracht van de mensen die daar niet in meegingen. Een voorbeeld voor ons allemaal!

E.Z.

03-01-2015

Een klein, maar indrukwekkend museum waar "goed en fout" dichtbij elkaar leefden, zonder dat men dat wist.

Fam. De K., Z.

20-01-2015

Prachtig museum! Met veel liefde verzorgd en heel hartelijk, gastvrij personeel! Wij komen terug!

C. en M. ●

BIJZONDERE BEZOEKERS

Collega's Herinneringscentrum Kamp Westerbork op 17-01-2015 op werkbezoek bij Onderduikmuseum Markt 12 in Aalten.

De bezoekers uit Drenthe vonden het een inspirerende ontmoeting en waren onder de indruk van het bijzondere verhaal dat in Markt 12 wordt verteld. ●

INTERVIEW

MET RESI HENGSTERMANN,
DOOR LOUIS VELDHUIS

“Die Seele kennt keine Grenzen”

Bovenstaande woorden komen uit de mond van Resi Hengstermann. Deze uitspraak geeft misschien wel in één zin haar motivatie weer om als Duits vrijwilligster in ons Museum aan de slag te gaan.

Ze wil over de grenzen heen kijken om de boodschap van Markt 12 uit te dragen.

Reden om een afspraak te maken voor een interview.

Persoonlijk

Resi is erg sfeergevoelig. Wanneer we in het museum zijn, wil ze het gesprek graag in de Marktkamer voeren, waar ook het verhaal

van haar moeder is tentoongesteld. Echter, daar vindt al een andere bijeenkomst plaats. We vervolgen daarom het gesprek bij haar thuis. Beeldende kunst, moderne schilderijen en een warm interieur waaraan ze gehecht is, vormen de juiste sfeer en het goede gevoel om haar verhaal te vertellen.

Ze is nu 64 jaar oud en woont in Bocholt. Ze heeft als secretaresse Duits/Engels jaren in verschillende branches gewerkt en hoofdzakelijk in Münster gewoond. Vaak heeft ze vrijwilligerswerk gedaan: onder andere met gehandicapten, licht dementerenden en jonge gedetineerden. Ze is gekwalificeerd als lerares Engels voor volwassenen en heeft veel plezier in het lesgeven. Ze houdt van de Nederlandse kust, Engeland (Lake District!) en Ierland en reist graag naar de zonnige delen van Europa.

Voorafgaande aan het gesprek laat Resi een aantal LP's, boeken, foto's en andere

voorwerpen zien die haar erg dierbaar zijn en die bepalend zijn voor hoe zij in het leven staat: Muziek van Bach, Schubert en Beethoven, maar ook van Joan Baez (Gracias a la vida), Santana (de LP hoest met een witte duif in de hand van een zwarte man) en Joe Cocker (N'oubliez jamais).

Belangrijk in de literatuur zijn voor haar o.a. Heinrich Böll, Herman Hesse en Wolfgang Borchert en dan met name van de laatste, zijn werk: "Draußen vor der Tür", (waar ook een zeer beklemmende film van is gemaakt). Daarnaast gaat ze graag naar het theater en naar de opera.

Resi, geboren in 1950, is de dochter van Johannes Hengstermann uit Mehr bij Rees, die in 1946 trouwde met Elisabeth Heming/Schlattmann uit Stadtlöhn, dicht bij de Duits/Nederlandse grens. Ze groeit op in een hecht gezin met drie kinderen en ze heeft een gelukkige en zorgeloze jeugd gehad.

Ewald en Elisabeth

In de woonkamer hing altijd een foto van een jonge soldaat aan de muur. Hij werd 'onkel' Ewald genoemd. Na de dood van haar vader in 1964 wil Resi de precieze geschiedenis over 'onkel' Ewald weten, die altijd als stille metgezel in het gezin aanwezig was.

Haar moeder vertelt dan over Ewald Heming uit Stadtlöhn, die haar grote liefde was en waarmee ze in 1941 trouwde. Ewald sneuvelt op 21 november 1943 in Smolensk, Rusland. Haar moeder heeft alle brieven, dagboeken en zeer veel foto's bewaard. De bijzondere geschiedenis van Elisabeth en Ewald wordt zeer bepalend in het leven van Resi.

TV Documentaire

Eind jaren 70 vorige eeuw, trekt het verhaal de aandacht van auteur en regisseur Heinrich Breloer. Hij is op dat moment voor de WDR TV bezig met de documentaireserie "Mein Tagebuch, Geschichten vom Überleben 1939-1945". In de aflevering: "Berstende Not" wordt een aangrijpend interview uitgezonden met Resi's moeder Elisabeth. Resi begeleidt haar moeder in deze zeer emotionele tijd. Eigenlijk heeft ze dat al gedaan vanaf haar 14e jaar. Wanneer haar moeder in 1993 overlijdt komt alle documentatie in het bezit van Resi. Al die jaren houdt de geschiedenis van Elisabeth en Ewald haar intensief bezig. Ze zegt hierover: "Het verhaal heeft mijn verdere leven beroerd en gepakt en emotioneel belast. Voor mij was het zeer belangrijk

om te weten dat Ewald geen Nazi was. Ik heb in geen enkele brief, foto of notitie iets gevonden wat daar op zou kunnen wijzen. Als dat wel zo was geweest had ik er minder goed mee kunnen omgaan, me er minder aan verbonden."

Dat Ewald de oorlog verafschuwde, blijkt uit een citaat van de laatste notitie in zijn dagboek, enkele dagen voor hij sneuvelt. Hij schrijft: *"Du Krieg, Du Ungeheuer. Du zerdrückst diesmal die ganze Erde. Gott, Du lenkst dieses Ereignis, warum bist Du so undurchdringlich, so grausam und hart? – Baue ein neue Erde, und lass das Sterben ein Ende finden."*

(O jij monsterlijke oorlog. Jij vernietigt ditmaal de ganse Aarde. God, U laat het gebeuren. Waarom bent U zo ondoorgrondelijk, zo wreed en hard. Bouw een nieuwe Aarde en laat het sterven een einde vinden.)

Het vervolg

Het verhaal van Elisabeth Schlattmann en Ewald Heming uit Stadtlohn vindt zijn weg naar Frankrijk, Rusland, Mehr bij Rees, Bocholt en een historicus in Amerika. Het komt in 2014 terug bij de expositie "Liefde in Oorlogstijd / Liebe im Krieg" in het museum te Aalten.

Deze rijk gedocumenteerde geschiedenis wordt gearchiveerd en krijgt een plek in het archief van het museum. 31 Notitieboekjes, honderden brieven, fotoalbums met handgeschreven commentaar en citaten van Elisabeth en Ewald, het TV-interview, literatuur, enzovoort.

Resi is hier zeer dankbaar voor. Het geeft haar rust en ze kan haar inspanningen nu met een goed gevoel en een gerust hart afsluiten.

Motivatatie om vrijwilliger te worden

Door deze bijdrage aan de expositie raakte Resi betrokken bij de Aaltense Musea. Ze vindt dat elk afzonderlijk verhaal in het Museum een boodschap heeft waarvan we wat kunnen leren omdat de Nazi-ideologie en vergelijkbare invloeden nooit meer voeten aan de grond mogen krijgen.

Resi wil het besef van wat de gevolgen van een oorlog zijn overbrengen op de bezoekers van het Museum. Zeker in deze tijd waar overal in Europa het nationalisme weer de kop opsteekt en waar mensen om hun geloof, afkomst, geaardheid of overtuiging het slachtoffer van worden.

Ze volgt nu een cursus Nederlands om beter te kunnen communiceren, zowel met haar collega's als bij rondleidingen in het museum. Op mijn vraag wat zij de bezoekers en met name de jeugd wil meegeven, zegt ze: "Het is belangrijk dat kinderen leren van de geschiedenis, zodat zij zich verantwoordelijk voelen, kritisch en waakzaam blijven en de verhalen die zij in het museum hebben gehoord levend zullen houden."

Tot slot wil ik Resi hartelijk bedanken voor het interview en haar veel plezier en succes toewensen bij het vrijwilligerswerk. Aan haar motivatie zal het beslist niet liggen! ●

COLUMN

DOOR GERHARD TE VOORTWIS

KWESTIE VAN DETAILS

Zoveel details in herinneringen, verhalen of dagboeken lijken onbelangrijk, zo gewoon en triviaal.

Maar anders gerangschikt geven details dikwijls een nieuw beeld, een nieuwe invalshoek. Een beeld dat we voor ons zien, dat we ruiken, voelen... snappen. Een beeld dat binnenkomt, dat raakt.

Zo is daar die prachtige 2e Pinksterdag 1944. Volop voorjaar, temperaturen ruim boven de twintig graden, een vrije dag voor veel mensen, of bijna vrij... Alles lijkt even in de ruststand te staan, hoewel bedriegelijk. In Zutphen werkt Joop Wekker als leerling-machinist op de locomotief en krijgt op 2e Pinksterdag te maken met een aanval door bommenwerpers. Hij duikt van de loc af, zo de greppel in. Waarmee die greppel zijn redding is.

's Middags vindt in het uitverkochte Amsterdamse Olympisch Stadion de voetbalwedstrijd om het Nederlands kampioenschap plaats. Dit keer tussen de Volewijckers en Heerenveen. Vóór het stadion worden 150 mannen opgepakt wegens zwarte handel in kaartjes. De agenten geven de in beslag genomen kaartjes gratis aan omstanders. Aldus meldt

het bestuur van de club in een verslag. In het krijgsgevangenenkamp STALAG IV-B, in Mühlberg, ten oosten van Leipzig in Duitsland, is het ook heel warm en wordt de dag vooral besteed aan voetbalwedstrijdjes tussen de verschillende 'landen' voor een soort van kampioenschap. Schrijver van deze zinnen, ene Verhulst, vindt het echter zo heet in de zon, dat hij maar naar binnen gaat en in zijn handboek gaat zitten studeren.

In de Dinxperse Heurne noteert Ivy Philips, 16, joods, ondergedoken op de Nieuwe Roesse, slechts dat hij die dag brieven heeft geschreven. Wellicht heeft hij 'huusdag' die tweede Pinksterdag. Want andere zon- en feestdagen is hij vaak onderweg, naar de kerk of ergens op bezoek. Zou hij ook buiten hebben gezeten, voor het huis op de bank op het grint dat hij zaterdags ervoor wellicht heeft geharkt?

Een beetje verderop in Lintelo heeft onderduiker Peter van Essen zeker een prachtdag. In zijn dagboek noteert hij: 'Ik lag op mijn rug in het gras. Daar komt Gerrit Wikkerink aan met zijn zus Henny achter op

de fiets. "Hier is gezelschap voor je", zegt hij. "Als je haar vanavond maar terugbrengt". Ik beloof dat te doen als Henny er ook mee akkoord gaat... Rond 19.30 's avonds, na het avondeten, breng ik haar naar huis, na een heerlijk dag samen en ook met de rest van de familie'.

Dichtbij, zo ongeveer om de hoek, loopt die mooie 2e Pinksterdag echter heel anders af. Henk Baljet is ondergedoken bij Klein-Wolterink in Lintelo en brengt die mooie dag door met Dora, zijn verkering. De hele dag kunnen ze bij Dora thuis buiten zitten, een heel fijne dag zo herinnert Henk zich nu nog. 's Avonds, wat later dan dat Peter zijn Henny naar huis brengt, brengt Dora haar Henk een stukje op weg. Maar dan komen

er opeens vier landwachters op de fiets op hen af met getrokken pistool en zo. Henk tracht te ontkomen het roggeveld in, maar hier wordt de greppel hem noodlottig. Hij valt, wordt gepakt en afgevoerd. Dora blijft achter, flink overstuurd. De landwachten, waarvan Henk er één zeker kent, komen uit Aalten en omgeving. Ook zij hebben een goeie tweede pinksterdag, maar wel een heel andere. De dienstdoende marechausee bij het bureau bij de watertoren moet er voor uit bed komen. Zijn vrouw doet in nachtpon de deur open. Henk herinnert het zich nog precies. Hoe lang zou die vrouw het zich nog herinnerd hebben? En met welke details?

Na dit gelezen te hebben vergeet u vast en zeker deze 2e Pinksterdag van 1944 niet meer.

Beste lezer..... herinneringen, verhalen en dagboeken, graag met de luxe van details ...

Wat herinnert u zich van 30/31 maart 1945?

Wij ontvangen gaarne en in dankbaarheid, voor nu én voor het nageslacht. ●

DIALECTVERHAAL

DOOR MIEP GEESINK-WISSELINK

KOFFIE EN KATTEN

's Morgens, zo in de buurte van tien uur, is 't bi-j ons "koffietied". Wi-j drinkt dat broene vocht dan, netjes twee köpkjes, met 'n plaetjen koke derbi-j. Ondertussen holle wi-j ne warkbespraeking veur onze tweepersoonse huushöllinge.

Zo tussen de geraniums deur glure wi-j ok nog naor 't verkeer in onze straote. Wi-j vindt dat mensen op ne elektrische fietse slim hard jaagt. Dat "geknoer" met de boek op 't stuur is toch wal minder ewordene. 't Is net as völderweggens: de snelheid wordt op-evoerd.

Dat ging vrogger wal anders. 't Snelverkeer beston uut de postkoets dee veur de gewone man te duur was. Fietsen wazzen der nog neet. Dus wat bleef over: "de benenwagen, ok wal de apostelpeerde eneumd".

Um nog effen bi-j de koffie te blieden: in ne olden Achterhoeks spreukenkalender las ik iets over koffiebrander Beukenhorst uut Wenterswiek. Dén leep naor Zutphen (zon dikke 40 km) um daor ne parti-je ongebrande koffiebonen te kopen. Dat most dan in énen dag gebeurn. Ton hee der weer was, heurn e dat in Duutsland de koffiepieze naor boven wazzen egaone. Resoluut mot hee zich umme-edraejd hebben, weer richting Zutphen, um der nog ne parti-je bi-j te kopen. Bewezen kan ik dit benenverhaal neet, maor Beukenhorst koffie besteet nog steeds. "Wa'j wied haalt, smek lekker!".

A'j zo langs 's Heren wegen loopt, fietst of riedt, völt ter heel wat te zene. A'j der teminste oge veur hebt. Veural as de blaa van de beume bunt, kö'j in 't kale holt dinge zeen dee bi-j zommerdag neet opvalt. Now bedoel ik gin bezondere vöggeltjes, dee der ok wal bunt, maor heksenbessems.

Dee dinge greujt in ne stramp van ne tak, 't meest in berken. 't Bunt zwammen dee den boom antast en daor 'n greujtsel ontwikkelt. Völle zaaks is 't neet. Allemaole korte tekskes dee deur mekare greujt. 't Geheel liekt dan op ne berkenbessem. 't Verhaal geet dat dit weggegooide bessems van de heksen bunt. Afgedankt dus. De heksen en eure bessems hebt ne grote rolle espöld in onze volksverhalen. Daorbi-j hebt katten ok nogal geschiedenis emaaft. Of 't vrienden of vijanden wazzen laot ik in 't midden. Ze kwammen mekare wal 's teggen. En alle katten wazzen en bunt neet "poeslief".

Jaorn gelaene wonnen mien ome en tante

op ne boerderi-je in Zwolle bi-j Grolle. Behalve melkvee, poggen en hoondere leep ter nogal wat um 't huus hen. Hond, ganzen, krielen, katten. Ieder ging zien eigen weg. Moder poes had 'n rust met jongen. As de mensen 's aovends nog 's effen buten zatten, gaf dee kattenfamilie ne mooie opvoedkundege veurstelling. Leuk um te zene.

Op ne zondag kwam zoon Gerrit met ziene vrouwe Jenny op bezoek. Dee zaggen zich dat spul 's an en beslotten ter plekke um ok ne katte te nemmen. "Zeuk ter maor ene uut, i-j hebt de eerste keus," zei ome Willem. En zo ging 'n klein gaelbroen katertjen in

ne olde tasse in den auto met naor Borne in Ovverriessel. Hee kreeg ne passende opvoeding, maor 't was ne vechtjas. Ton hee wat meer vri-jheid kreeg, kwam hee al eentieds thuus met ne snae in 't oor. Dat kwam neet van "cafébezeuk".

In de kamer had hee zichzelf ne slaopplaatse bedacht, namelek bovenop de televisie. Lekker warm natuurlek. Maor op-ens was 't poesjen weg, en zon beest hoof i-j neet te zeuken. 'n Paar maond later: bericht van 't oldershuis in Zwolle. "Der löp hier ne groten gaelbroenen kater; zol dat ...? Hee is nogal schuw, wi-j kriegt 'm neet in de hande." En veurdat der maatregelen

etroffen konnen worden was den kater weer weg, spoorloos.

Totdat, maonden later, ne bekende katte bi-j Jenny achter 't huus leep. In Borne dus weer. 'n Schuw beest met nogal beschadegingen, o.a. ne snae in't oor. Daor bleef twiefel. Totdat, nao 'n paar dage, de poes de kamer inleep en weer bovenop de televisie ging liggen. Dat gaf zekerheid! 't Was van korten duur. Nao ne goeie waeke was hee weer vertrokken. Hee verkoos de grote vri-jheid boven 'n verzorgd laeven. 't Was net asof hee zeggen wol: "Bedankt veur 't onderdak en 't geet ow good!"

't Zal inmiddels wal bekend wezzen, dat onze provincie Friesland onder de muze zit. De oelen könt 't haoste neet an. 't Is neet te hoppen, dat dat "spul" naor ondern zakt, Gelderland bereikt, Aalten, Markt, museum ... 't Stuk geschiedenis dat hier zit, met zorg verzameld, laote wi-j toch neet beknabbeln deur dee Friese muuskes. Lao'w zuneg op de katten wezzen!

Now't toch over katten hebt ...

Veurjaor/zommer 1945: herinnering vanuut Wenterswiek.

De bevrijding was al 'n peusken achter de rugge ton der 'n oproep kwam um katten in te zameln. Dat verzeuk kwam uut de Betuwe waar nogal völle kapot was, völle schade, völle puun, en ok völle ongedierte. Op dat moment zatte wi-j nogal good in de katten, zodat onze olders zaen: "Daor do'w der 'n paar hen." "Vader zorgen veur 'n kisman, timmern der gaas overhen, en zo gingen twee mooie halfwas-katten op reize, naor 'n onbekende bestemming. 'n Breefken met onzen name en adres he'w buten op 't kisman eplakt. Vader bond 't spul achter op miene fietse, en zo ginge wi-j naor de markt in Wenterswiek waar 't "inlevvern" was. Ne helen tied later kregge wi-j 'n kaartjen van ne bakker uut Zetten: "Bedankt voor de katten!" Mooi wat!! ●

AGENDA

28 februari t/m 30 augustus 2015

EXPOSITIE "VOOR VRIJ AALTEN"

27 maart 2015

ONTHULLING LUISTERKEI

PRESENTATIE BIOGRAFIE IVY PHILIPS

PRESENTATIE ONDERDUIKROUTE

30, 31 maart en 5 mei 2015

DE POL, AALTEN

THEATERSTUK: BEVRIJDING, WAARVAN OOK AL WEER ?

18 en 19 april 2015

GELDERS MUSEUMWEEKEND

VERHALEN IN HET HART VAN ONS DORP

20 april 2015

LEDENVERGADERING

8 mei 2015

DANKBETUIGING DUITSE VAKBOND AAN NEDERLAND ●

OPENINGSTIJDEN AALTENSE MUSEA EN VVV

Musea en VVV zijn geopend van dinsdag tot en met zaterdag van 10 uur tot 17 uur.
Zondag van 13 uur tot 17 uur.

Er is dan geen verkoop van bonnen, voor alle andere producten en informatie is de VVV balie geopend. ●

Wilt u advies over telecommunicatie en/of veiligheid in uw bedrijf of woning? Bel ons even. Wij helpen u graag.

LANKHOF

BEVEILIGING & TELECOM

4e Broekdijk 13, 7122 JD Aalten. Tel. (0543) 49 50 00
www.lankhof.nl

Heijerman
optiek & hoorzorg

Hogestraat 11
7122 BN Aalten
+31 (0)543 - 47 27 39
info@heijerman-optiek.nl
www.heijerman-optiek.nl

Blekkink
Makelaardij b.v. NVM

Haartsestraat 28
7121 CX Aalten
Telefoon: 0543 - 476781
Fax: 0543 - 474064

Aan- en verkoop onroerend goed - Taxaties - Project-initiatie

THUIS IN IEDERE WONING!

www.blekkinkmakelaardij.nl

Meerdink
JUWELIER AALTEN

haartsestr. 2 0543-472622
www.meerdinkjuwelier.nl

Een deskundige en
betrouwbare financiële partner.

Ondernemen met

WESTERVELDENVOSSERS
Accountants | Belastingadviseurs

Aalten | Doetinchem | Varsseveld
info@westerveldenvossers.nl | www.westerveldenvossers.nl

AALTENSE MUSEUM

Markt 12 Museum
Aaltens Industrie Museum

2015 - 70 jaar bevrijding WO II -
Expositie VOOR VRIJ AALTEN
27-02 t/m 30-08-2015

Markt 14 - 7121 CS Aalten
T (0543) 471797
info@aaltensemuseum.nl

OPENINGSTIJDEN:
di. t/m za. 10 - 17 u. zo. 13-17 u.
ma. gesloten

Groepen op afspraak
(ook op maandag)

Voor actuele tijden en
prijzen zie website:
www.aaltensemuseum.nl

Auto voordelig verzekeren?

www.owmacherhoek.nl

Aalten tel.: (0543) 47 27 88
 Deilbergen tel.: (0545) 29 24 57
 E: info@owmacherhoek.nl

In uw voordeel

- SINDS 1974 -

depostijon
 mode
 Kerkstraat 1 Aalten

LANDSTRAAT
LND
STRT
AALTENS GEZELLIG

Wees welkom bij de
 ondernemende adviseurs
 van Novel Groep

Aalten - Winterswijk -
 Haaksbergen - Bocholt (D)
www.novel.nl

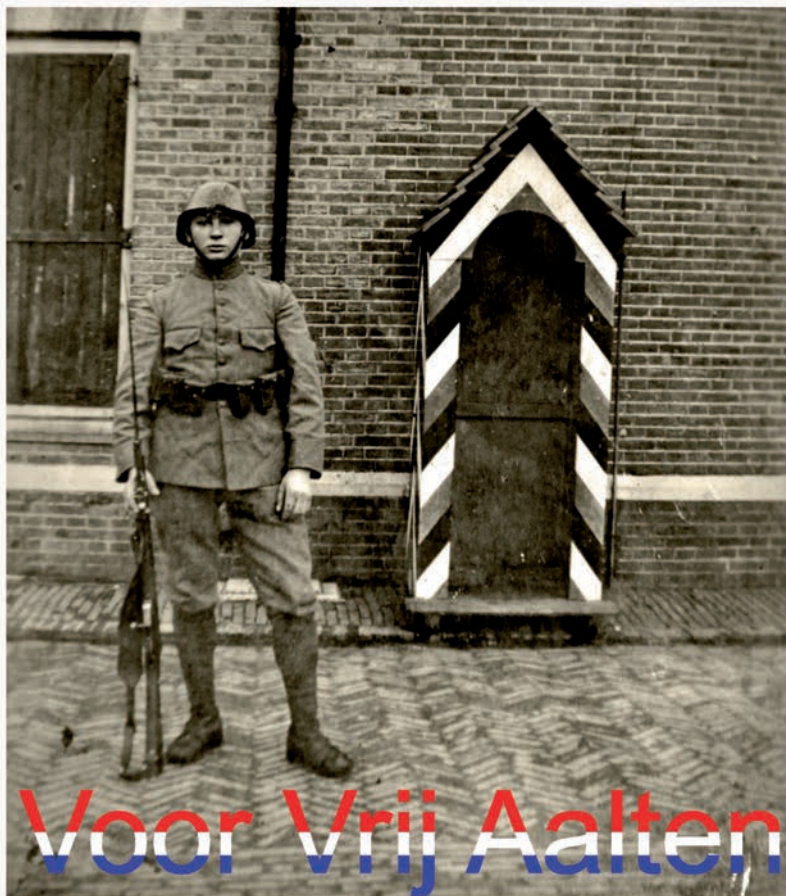
Novel Groep
 Accountants & Adviseurs

 MESSINK & PRINSEN
 BOEK- EN KANTOORVAKHANDEL
 BREDEVOORTSESTRAATWEG 39, 7121 BB AALTEN, TELEFOON (0543) 47 24 73

Aaltense Musea,
 een bezoek
 meer dan
 waard!

AALTENSE MUSEA

28.02.2015 t/m 30.08.2015
Di t/m za 10-17/zo 13-17 uur
Ma 30.03 en 04.05 geopend
Aaltensemusea.nl T 0543 471797

markt museum
aalten